

1. მეცნიერება Sciences

**წყალტუბოს რეკრეაციული ზონის ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციით
დაკმაყოფილების მიზნით სოფლის მეურნეობის მდგრადი განვითარების
პრიორიტეტულ-სტრატეგიული მიმართულებები**

გურამ ალექსიძე-საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა

აკადემიის აკადემიკოსი,

გივი ჯაფარიძე-საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა

აკადემიის აკადემიკოსი,

ომარ ქეშელაშვილი-საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა

აკადემიის აკადემიკოსი

საკვანძო სიტყვები: წყალტუბო, რეკრეაცია, სოფლის მეურნეობა, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქცია, მდგრადი განვითარება, პრიორიტეტულ-სტრატეგიული მიმართულებები.

რეზიუმე:

განხილულია: საქართველოს სოფლის მეურნეობის ფუნქციონირების პირობები და თავისებურებები წყალტუბოს ზონასთან დაკავშირებით; საქართველოსა და წყალტუბოს რაიონის სოფლის მეურნეობის განვითარების სპეციფიკური ნიშნები, ძირითადი ტენდენციები და კანონზომიერებები; წყალტუბოს ზონის, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციაზე ორიენტირებული სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთო და მარკეტინგული სტრატეგია და ძირითადი ამოცანები, შესაძლო რისკები და რისკ-მენეჯმენტი, ძლიერი და სუსტი მხარეები და წარმოების შესაძლებლობები.

გამუქებულია წყალტუბოს ზონის სასურსათო უსაფრთხოების არსებული მდგომარეობა და მისი პროგნოზირება, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციით უზრუნველყოფის დონის გათვალისწინებით. ამასთან დაკავშირებით, წარმოდგენილია ქ. წყალტუბოს მოსახლეობისა და სამკურნალო კერებში მყოფ დამსვენებელთა ძირითად სასურსათო პროდუქტებზე მოთხოვნის საკვარაულო პროგნოზული ვარიანტული პარამეტრები.

მოცემულია წყალტუბოს რაიონის სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგიულ-პრიორიტეტული მიმართულებები და გადასაწყვეტი პრობლემები.

1. დასაბუთება, დამუშავების აუცილებლობა და სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა

საქართველოს აგრარული სექტორის განვითარების საერთო სისტემაში, რომლის ფორმირებაშიც გადამწყვეტ როლს ასრულებს ბუნებრივ-ეკონომიკური პირობების მრავალფეროვნება და თავისებურებები, დიდ მნიშვნელობას იძენს ამ პირობებზე მორგებული, საწარმოო სპეციალიზაციის ცალკეული ზონის, განსაკუთრებით რეკრეაციული დანიშნულების რაიონების მ.შ წყალტუბოს რაიონის, სოფლის მეურნეობის განმსაზღვრელი დარგების მდგრადი, სტაბილური და უსაფრთხო განვითარება.

ამ სისტემაში გამოკვეთილი პოზიცია უკავია ადგილობრივი მოსახლეობის, ტურისტთა და სამკურნალო კერებში მყოფ დამსვენებელთა ეკოლოგიურად სუფთა სასურსათო პროდუქციით დაკმაყოფილების ზრდას, რასაც დიდი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს და გამოდინარეობს ამ მიმართულებით არსებული მსოფლიო ტენდენციებიდან.

თუ გავითვალისწინებთ სოფლის მეურნეობის თანამედროვე მდგომარეობის სიტუაციურ-ეკონომიურ ანალიზსა და თვალსაწიერი პერსპექტივის შიდა და საერთაშორისო მოთხოვნებსა და მოტივაციებს, საქა-

რთველოს რეკრაციული დანიშნულების მიკროზონების სოფლის მეურნეობის, მომავალზე ორიენტირებულ განვითარებას პრიორიტეტული და დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობა ენიჭება.

აღნიშნული პოზიციები და ამის შესაბამისი მომავლის ხედვა უცილობლად მოითხოვს წყალტუბოს რეკრაციული ზონის სოფლის მეურნეობის კომპლექსური, მდგრადი და შეწონასწორებული განვითარების სახელმწიფოებრივი პროგრამული რეკომენდაციებისა და პრიორიტეტულ-სტრატეგიული მიმართულებების განსაზღვრას, რომელიც სხვადასხვა, ურთიერთდაკავშირებული მიკროპროფილის მეცნიერთა ერთობლივი ძალისხმევით უნდა შესრულდეს.

ასეთ ფართომასშტაბურ ნამუშევარში უნდა აისახოს ეკონომიკურ-ორგანიზაციული, ტექნიკურ-ტექნოლოგიური და პროგნოზული რეკომენდაციები და პრიორიტეტულ-სტრატეგიული მიმართულებები ამ დარგის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარებისათვის, რომლის მთავრი მიზანიც იქნება ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოების მასშტაბების ზრდა.

აღნიშნული პროგრამული რეკომენდაციები უნდა ეყრდნობოდეს:

- სოფლის მეურნეობის ფუნქციონირების არსებულ პირობებსა და თავისებურებებს;
- სოფლის მეურნეობის განვითარების ტენდენციებსა და კანონზომიერებებს;
- სოფლის მეურნეობის განვითარების, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამის სტრატეგიულ-პრიორიტეტულ მიმართულებებს;
- მეცენარეობის, მეცხოველეობისა და კვების მრეწველობის განვითარების ხაზით არსებულ შესაძლო რისკებსა და რისკ-მენეჯმენტს;
- სოფლის მეურნეობის განვითარების ძლიერ და სუსტ მხარეებს;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მ.შ. ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის, განსაკუთრებით მაღაფუჭადი და ნაკლებ ტრანსპორტაბელური პროდუქციის წარმოების პოტენციურ შესაძლებლობებს;

აღნიშნული პროგრამული რეკომენდაციები უნდა მოიცავდეს:

- სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოვლა-მოყვანისა და პირუტყვის მოვლა-შენახვის თანამედროვეობაზე მორგებულ და მომავალზე ორიენტირებულ, მიკროზონალური თავისებურებების შესაბამის ტექნოლოგიურ რეკომენდაციებს;
- სასოფლო-სამეურნეო კულტურებისა და მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოების ნორმატიულ რეკომენდაციებს, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოების ზრდის მიზნით;
- ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოების ლოკალურ შესაძლებლობებს;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გადამამუშავებელი მრეწველობის განვითარების რეკომენდაციებს;
- სოფლის მეურნეობის განვითარების პროგნოზულ ტექნიკურ-ეკონომიკურ პარამეტრებს.

აღნიშნული რეკომენდაციების პრაქტიკულმა რეალიზაციამ მტკიცე ბაზა უნდა შექმნას ქვეყანაში ეკონომიკური და სოციალური, მათ შორის სიღარიბის დაძლევის პრობლემის გადასაწყვეტად.

2. საქართველოს სოფლის მეურნეობის ფუნქციონირების პირობები და თავისებურებები წყალტუბოს ზონასთან დაკავშირებით

ბუნებრივი და ეკონომიკური პირობების მრავალფეროვნებამ და მოთხოვნებმა, დიდი ხნის ისტორიის მანძილზე სასოფლო სამეურნეო ზონებში ერთხელ და ორჯერ როდი მოახდინეს კორექტირებები სოფლის მეურნეობის დარგობრივ სტრუქტურასა და განვითარების მიმართულებებში.

გამოიყო საქართველოს სოფლის მეურნეობის ხელწერისა და იმიჯის განმსაზღვრელი დარგების რეგიონული სისტემები, კერძოდ: სამრეწველო მევენახეობისა და მეხილეობის, მეჩაიეობისა და მეციტრუსეობის, საგარეუბნო და მთის მეცხოველეობის უნიკალური, გამოკვეთილი რეგიონები.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის ეკონომიკური გარემოს ფორმირებასა და გამოყენებაზე დიდ გავლენას ახდენს სპეციფიკური ბუნებრივი პირობები და ისტორიულად ჩამოყალიბებული და დადგენილი ტრადიციები.

ხელსაყრელი კლიმატური პირობები საშუალებას იძლევა, განსაკუთრებით დასავლეთ საქართველოში მ.შ. წყალტუბოს რაიონში, წარმატებით იქნას მოყვანილი წელიწადში ორი მოსავალი და დაინერგოს შუა-ლეღური და სანაწვერალო კულტურები, განვითარდეს დახურული გრუნტისა და სასათბურე მეზოსტენობა.

ბუნებრივი ფაქტორები მჭიდრო კავშირშია ეკონომიკურ პირობებთან, რითაც განისაზღვრება სოფლის მეურნეობისადმი წაყენებული მოთხოვნები და საბაზრო მოტივაციები, ამასთან დაკავშირებით კი სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის ხასიათი, დარგობრივი და რეგიონული კავშირები, მარკეტინგული სიტუაცია,

ეკონომიკური მექანიზმის გამოყენების პირობები. საგარეო-ეკონომიკური კავშირები, სოციალური ურთიერთობები და სხვა.

წყალტუბოს რაიონი შედის X- ქ. ქუთაისის საგარეუბნო სოფლის მეურნეობის ზონაში, რომელთანაც შეთანხმებულია, ფართოდ: საკონსერვო პროდუქტების წარმოება; ლოკალურად: ხორცისა და რძის პროდუქტების, პურისა და პურ-პროდუქტების, საკონდიტრო პროდუქტების წარმოება და ჩაის მრეწველობა.

აღნიშნულ ზონაში გაერთიანებულია აგრეთვე: სამტრედიისა და ტყიბულის რაიონები.

ზონაში (მ.შ. წყალტუბოს რაიონში) გავრცელებულია: მარცვლეული, მარცვლეულ-პარკოსანი, ბოსტნეულ-ბალჩეული, საკვები კულტურები, მევენახეობა, მეხილეობა, მესაქონლეობა, მეღორეობა, მეფრინველეობა, მეცხვარეობა-მეთხეობა, მეფუტკრეობა და მეაბრეშუმეობა.

სამხარეო დაყოფით წყალტუბოს რაიონი გაერთიანებულია იმერეთის მხარეში.

3. საქართველოსა და წყალტუბოს რაიონის სოფლის მეურნეობის განვითარების სპეციფიკური მიზნები, ძირითადი ტენდენციები და კანონზომიერებები

იჩვენება, რომ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ფართობი მთლიანობაში იზრდება, მათ შორის სახნავი და სათიბ-სადოვრები, ხოლო მრავალწლიანი ნარგავების ფართობი მცირდება.

ეს ცვლილებები მეტ-ნაკლებად განსხვავებულია რეგიონების მიხედვით და იმერეთის რეგიონზე აქცენტებით იკვეთება შემდეგი ტენდენციური მახასიათებლები: სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ფართობი გაიზარდა (სახნავის ხარჯზე) იმერეთში 0,3%-ით, მრავალწლიანი ნარგავებისა კი შემცირდა 2%-ით.

შეუსაბამო ტენდენციები შეიმჩნევა სახნავი ფართობის გამოყენების თვალსაზრისით. ნათესი ფართობის სტრუქტურაში მცირდება მარცვლეული, ტექნიკური, ბოსტნეული და ბალჩეული, აგრეთვე კარტოფილისა და საკვები კულტურების ფართობი.

ნათესი ფართობის რეგიონიზაცია საშუალებას იძლევა შევამჩნიოთ შემდეგი ტენდენციები და კანონზომიერებები:

— აღმოსავლეთ საქართველოს რეგიონების ნათესი ფართობი უპირატესად დაკავებულია სამემოდგომო და საგაზაფხულო თავთავიანი მარცვლეულით, სიმინდით (კახეთი, ქვემო ქართლი), ლობიოთი და სხვა პარკოსანი კულტურებით (შიდა ქართლი, მცხეთა-მთიანეთი), მზესუმზირით (კახეთი), კარტოფილით (ქვემო ქართლი, სამცხე-ჯავახეთი), ბოსტნეული კულტურებით (მეტ-ნაკლებად ყველგან), საკვები კულტურებით (უპირატესად ქვემო ქართლი და სამცხე ჯავახეთი).

— დასავლეთ საქართველოს რეგიონების ნათესი ფართობს ძირითადად იკავებს სიმინდი (იმერეთი, სამეგრელო) და ბოსტნეულ-ბალჩეული კულტურები.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციის რეგიონული სურათის ტენდენციური და კანონზომიერი ხასიათი შემდეგნაირად იკვეთება:

- აღმოსავლეთ საქართველოში, სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ძირითად პროფილს მემცენარეობის დარგებიდან განსაზღვრავს თავთავიანი მემარცვლეობა (რეგიონების მიხედვით 4.9% (სამცხე-ჯავახეთი)—20.7% (კახეთი), მებოსტნეობა 3.4% (კახეთი)—16.9% (ქვემო ქართლი), მეხილეობა 4.2% (კახეთი)—29.4% (შიდა ქართლი), მევენახეობა 0.2% (სამცხე-ჯავახეთი)—22.2% (კახეთი).

- დასავლეთ საქართველოში, სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ძირითად პროფილს, მემცენარეობის დარგებიდან განსაზღვრავს მესიმინდეობა-2.3% (აჭარა), 19.7% (გურია, სამეგრელო), 15,8% (იმერეთი) და მებოსტნეობა 1.4% (აჭარა)—3.8% (იმერეთი).

მეცხოველეობის დარგებიდან, აღმოსავლეთ საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ძირითად პროფილს განსაზღვრავს მსხვილფეხა რქოსანი მესაქონლეობა 19.1% (კახეთი)—46.7% (მცხეთა-მთიანეთი), მეღორეობა 1.6% (ქვემო ქართლი)—9.6% (მცხეთა-მთიანეთი), მეცხვარეობა 0.5%—3.5% (ძირითადად მცხეთა-მთიანეთში, კახეთსა და სამცხე-ჯავახეთში) და მეფრინველეობა ძირითადად ქვემო ქართლში-16.3%, კახეთსა (6.9%) და შიდა ქართლში (3.0%).

მეცხოველეობის დარგებიდან, დასავლეთ საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ძირითად პროფილს განსაზღვრავს მსხვილფეხა რქოსანი მესაქონლეობა 29.5% (აჭარა)-45.8% (რაჭა-ლეჩხუმი), აგრეთვე მეფრინველეობა 1.7% (აჭარა), 8.5% (იმერეთი და სამეგრელო). რაც შეეხება მეღორეობას, იგი გაადვილებულია იმერეთსა (7,2%) სამეგრელო-ზემო-სვანეთსა (11.2%), გურიასა (5.4%) და რაჭა-ლეჩხუმში (16.3%).

მძიმე ეკონომიკური პირობებისა და იმის გამო, რომ არ არსებობს გარანტირებული სასურსათო ბაზარი, მოსახლეობა უპირატესობას ანიჭებს ისეთი სასურსათო პროდუქტების წარმოებას, როგორცაა: მარცვლეული, კარტოფილი, ბოსტნეული და მეცხოველეობის პროდუქტია, ამიტომაც, უკანასკნელ ხანს ამაღლდა მარცვლეულის, ბოსტნეულისა და კარტოფილის წარმოების ხვ. წილი.

წყალტუბოს რაიონი საქართველოში, სოფლის მეურნეობის გამოკვეთილი სპეციალიზაციისა და მისი გაძლიერების ისტორიულად ჩამოყალიბებულ-დამკვიდრებული ტრადიციების რაიონია, რომელიც საუკუნეების მანძილზე ინარჩუნებს თავისთავადობას და საკუთარი რეკრეაციული კომპლექსის იმიჯი გააჩნია.

XX საუკუნის 30-იანი და განსაკუთრებით 60-იანი წლებიდან მოყოლებული საქართველოს ზოგიერთმა რაიონმა, უპირატესად გურიისა და სამეგრელოს, აგრეთვე აჭარის რაიონებმა თუ ზოგიერთ შემთხვევაში რადიკალური ცვლილებები განიცადა სოფლის მეურნეობის საწარმოო სპეციალიზაციის თვალსაზრისით, წყალტუბოს რაიონი ამ მხრივ სტაბილურობითა და მდგრადობით გამოირჩევა.

წყალტუბოს რაიონში მოსახლეობის 75-80% სოფლად მუშაობს. გვხვდება ძირითადად ოჯახური და ფერმერული მეურნეობები-0,30-1,25 ჰა-მდე ფართობით. მცხოვრებთა ნაწილი დასაქმებულია სამკურნალო დაწესებულებებში

მემცენარეობის მთლიანი პროდუქციის წარმოებაში, საქართველოს მიმართ, **იმერეთის მხარეს** უკავია 38,2%, მ.შ. მემარცვლეობის პროდუქციის წარმოებაში 15,8%, მებოსტნეობის პროდუქციის წარმოებაში 3,8%, მეხილეობის პროდუქციის წარმოებაში 7,1%, მევენახეობის პროდუქციის წარმოებაში 8,6%, მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოებაში 61,8%, მ.შ. მესაქონლეობის პროდუქციის წარმოებაში 44,6%, მეფრინველეობის პროდუქციის წარმოებაში 8,5%, მეღორეობის პროდუქციის წარმოებაში 7,2%.

იმერეთის მხარის (წყალტუბოს რაიონის მიმართ განზოგადების მიზნით) ნათესი ფართობი მთელი საქართველოს ნათესი ფართობის 12,9%-ს იკავებს, მხარის ნათესი ფართობში კი სიმინდს-66,1%, ხორბალს-0,8%, ბოსტნეულს-5,4%, ბალჩეულს-1,3%, კარტოფილს-1,3%, ლობიოს-0,6%, საკვებ კულტურებს-1,8% უკავია.

წყალტუბოს რაიონში ბოსტნეულ-ბალჩეული კულტურებიდან მოჰყავთ: პომიდორი, კიტრი, კომბოსტო, ნიორი, ხახვი, სტაფილო, გოგრა, მწვანელილეული.

იმერეთის რეგიონის ნათესი ფართობში უპირატესი ადგილი უკავია: სიმინდს-33,4%; ბოსტნეულს-17,7%; ბალჩეულს-18,2%.

მემცენარეობის პროდუქციის წარმოებაში იმერეთის ხვედრითი წილი ასეთია: სიმინდის წარმოებაში-18,7%; ბოსტნეულის წარმოებაში-15,9%; ბალჩეულის წარმოებაში-14,7%; ხილის წარმოებაში-6,5%; ყურძნის წარმოებაში-11,2%.

პირუტყვისა და ფრინველის სულაღობაში იმერეთის ხვედრითი წილი ასეთია: მსხვილფეხა-რქოსანი პირუტყვის მიხედვით-16,4%; ღორის მიხედვით-1,6%; ფრინველის მიხედვით-12,0%; ფუტკრის ოჯახების მიხედვით-3,9%;

მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოებაში იმერეთის ხვედრითი წილი ასეთია: ხორცის (ყველა სახის) მიხედვით-16,3; რძის მიხედვით-19,7%; კვერცხის მიხედვით-9,3%; თაფლის მიხედვით:- 2,4 %;

იმერეთის მხარის აღნიშნული მონაცემების განზოგადებისა და ექსტრაპოლიაციური მიდგომის საფუძველზე უნდა აღინიშნოს, რომ წყალტუბოს რაიონში ისე როგორც ამავე ზონის (ქ. ქუთაისის საგარეუბნო სოფლის მეურნეობის ზონა) სხვა რაიონებში (სამტრედიის, ტყიბულისა და ხონის რაიონები) სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციას განსაზღვრავს: მებოსტნეობა, მემარცვლეობა (სიმინდი), მერძეულ-მეხორცული მესაქონლეობა, მეკვერცხულ-მეხორცული მეფრინველეობა, რომელთანაც შეთანაწყობილია მებალჩეობა, მეხილეობა, მეღორეობა, რაც სავსებით შეესაბამება და ესატყვისება საკურორტო სივრცის ბუნებრივ-ეკონომიკურ მოთხოვნებსა და მოტივაციებს. აღნიშნული ტენდენცია და ამ დარგების პრიორიტეტი კვლავ შენარჩუნებული იქნება როგორც თვალსაწიერ ისე შორეულ პერსპექტივაში.

წყალტუბოს რეკრეაციული ზონის აგრარული სექტორის განვითარება ლოგიკურად უკავშირდება და შეთანაწყობილია საწარმოო სპეციალიზაციის ამავე ზონაში (X) შემავალი რაიონების-სამტრედიის, ტყიბულისა და ხონის რაიონების, აგრეთვე მეზობელ ზონათა ახლომდებარე რაიონების: ბაღდათისა და ვანის (იმერეთის მევენახეობისა და მეცხოველეობის ზონიდან-VII) და აბაშის, ხობისა და სენაკის რაიონების (კოლხეთის დაბლობის სუბტროპიკული სოფლის მეურნეობისა და მეცხოველეობის ზონიდან-XI) სოფლის მეურნეობის დარგების ურთიერთშეჯერებულ განვითარებასთან, რამეთუ ისინიც პირდაპირ თუ ირიბად მონაწილეობას უნდა იღებდნენ იქ არსებული ფართო რეკრეაციული სივრცის სასურსათო უზრუნველყოფაში და შესაბამისად ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოების გადიდებაში.

4. წყალტუბოს ზონის, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციაზე ორიენტირებული სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთო და მარკეტინგული სტრატეგია და ძირითადი ამოცანები, შესაძლო რისკები და რისკ-მენეჯმენტი, ძლიერი და სუსტი მხარეები და წარმოების შესაძლებლობები

საერთო და მარკეტინგული სტრატეგია და ძირითადი ამოცანები:

- გამართლებული და მომავალზე ორიენტირებული, სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა ახალი ჯიშებისა და ჰიბრიდების ეკონომიკური სტრატეგიის რეალიზაცია;
- ადგილობრივი ბუნებრივ-ეკონომიკური გარემოსა და რესურსული პოტენციალის რაციონალური და მაღალი უკუგებით გამოყენება;
- ადგილობრივი წარმოების სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მაქსიმალური უკუგებითა და უნარჩუნო გამოყენება;
- მარცვლეულის (ძირითადად სიმინდის) წარმოების კვების მრეწველობასთან ინტეგრირება და ამის საფუძველზე ინტეგრირებული წარმოების განვითარება.
- წარმოების მოცულობების შესაბამისი პროდუქციის შესანახი და სამაცივრო სიმძლავრეების შექმნა, მისი მატერიალურ-ტექნოლოგიური განმტკიცება და რაციონალური გამოყენება, დანაკარგებთან ბრძოლის მიზნით, რამაც საშუალება უნდა მოგვცეს შევინარჩუნოთ პროდუქციის ხარისხი, ვარგისიანობა და ვარგეულირობა მისი რეალიზაცია წლის პერიოდებისა (სეზონების) და მომხმარებელთა მოთხოვნილებების მიხედვით;
- წარმოებაში პროგრესული, მაღალი და უნარჩუნო ტექნოლოგიების დანერგვა და სრულყოფა;
- წარმოების ინტენსიფიკაციის საერთო დონის ამაღლება;
- კონკურენტუნარიანი, მიზნობრივი და მაღალხარისხიანი, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოება, რომელზეც ამაჟამად დიდი მოთხოვნილებაა და ამ გზით კონკურენტული უპირატესობის მოპოვება;
- ეკოლოგიურად სუფთა სასურსათო პროდუქციის წარმოების არეალისა და მასშტაბების თანდათანობით გაფართოება;

შესაძლო რისკები და რისკ-მენეჯმენტი

ფერმერული მეურნეობები თავის საქმიანობაში შესაძლოა მოელოდნენ შემდეგი სახის რისკებს, რაც დამახასიათებელია ყველა საწარმოო პროცესისათვის:

- ეკონომიკური შეზღუდვები;
- პოლიტიკური გარემოს გაუარესება;
- საგადასახადო სისტემის (მექანიზმის) შესაძლო გაუარესება და სირთულეები;
- სამართლებრივი უზრუნველყოფის დაბალი დონე;
- შეფერხებები საწარმოო-რესურსული პოტენციალის განმტკიცების თვალსაზრისით;
- შეფერხებები ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოებაში მინერალური სასუქებისა და მცენარეთა დაცვის ქიმიური საშუალებების გამოყენებლობით სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა უკიდურესად დაბალი მოსავლიანობების მიღების გამო;
- საბანკო შეზღუდვები;
- სირთულეები სადაზღვევო კომპანიების მხრიდან;
- სირთულეები შესანახ და სამაცივრო მოცულობებში;
- შეფერხებები ტრანსპორტირებაში;
- შეფერხებები რეალიზაციასა და გასაღებაში;
- ინფლაციის გაუთვალისწინებელი დონე (პირობები);
- მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დანერგვის მცირე მასშტაბები და დაბალი დონე;

სოფლის მეურნეობის განვითარების ძლიერი და სუსტი მხარეები:

მიზეზობრივი ტიპის სუსტი მხარეები:

- მცირე მიწის ფართობი და მიწის რესურსების შეზღუდულობა;
- სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებისა და სახნავის არარაციონალური გამოყენება;
- ჯერ კიდევ გაუმართავი და აუქონებელი საწარმოო სიმძლავრეები და მოცულობები;
- ხარისხიანი სათესლე მასალის დეფიციტი;
- სელექცია-მეთესლეობის სისტემის მოშლა;
- ახალ ჯიშებზე და ტექნოლოგიებზე დაბალი ხელმისაწვდომობა;

- მოსავლის აღების შემდგომი ტექნოლოგიებისა და ინფრასტრუქტურის ხელმიუწვდომობა;
- პროდუქციის წარმოების დაბალი დონე;
- სუსტი ტექნიკური და ტექნოლოგიური ბაზა;
- სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე დაბალი ხელმისაწვდომობა;
- სუსტი სანაშენე საქმე და სელექციური საქმიანობა მეცხოველეობაში;
- ვეტერინარიის კვალიფიციური მომსახურების შეზღუდული ხელმისაწვდომობა;
- პროდუქციის გადამამუშავებისა და შენახვის პროცესის სრულყოფის აუცილებლობა;
- კვალიფიციური კადრების ნაკლებობა;
- აგრარული განათლების დაბალი დონე;
- არასრულყოფილი ეკონომიკური მექანიზმის გამოყენება;
- მერყევი საბაზრო ფასები მწვანილზე;

სარეკომენდაციო ტიპის ძლიერი მხარეები:

- სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებისა და სახნავის სტრუქტურის გაუმჯობესება და მისი ეფექტური გამოყენების რეალური პერსპექტივა;
- სასოფლო-სამეურნეო წარმოების დარგობრივი სტრუქტურის სრულყოფის შესაძლებლობები;
- საწარმოო-რესურსული პოტენციალის განმტკიცების შესაძლებლობები;
- მდიდარი ბუნებრივი (კლიმატური) პირობები და წელიწადში ორი და მეტი მოსავლის მიღების ბიო-კლიმატური პოტენციალი;
- მდიდარი გენეტიკური და სელექციური პოტენციალის გამოყენების შესაძლებლობები;
- მომგებიანი პროდუქტების წარმოების შესაძლებლობები (თხილი, მწვანილი, ბოსტნეული, თაფლი);
- ღია გრუნტში ბოსტნეულის მოყვანა;
- კვების მრეწველობისათვის არსებული მყარი და ზრდადი სანედლეულო ბაზა;
- პროგრესული, მ.შ მაღალი და უნარჩენო ტექნოლოგიების გამოყენების შესაძლებლობები და რეალური წინამძღვრები;
- ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის მიღების და ამ პროდუქციით საკუთარი საბაზრო სეგმენტების გაჯერების დიდი შესაძლებლობები;
- მოკლე პერიოდში მძლავრი საწარმოო სიმძლავრეებისა და მოცულობების შექმნის დიდი და უტყუარი პერსპექტივა და საამისოდ საჭირო რესურსებით ფაქტობრივი უზრუნველყოფა;
- წარმოების კოოპერაციისა და ინტეგრაციის გაფართოების შესაძლებლობები;
- წარმოებაში დასასაქმებელი შედარებით იაფი სამუშაო ძალის ჭარბად არსებობა;
- მყარი და პერსპექტივაში მზარდი ადგილობრივი სანედლეულო ბაზის არსებობა;
- ფასწარმოქმნის სისტემის მიზანმიმართული რეგულირების ფართო შესაძლებლობები;
- არსებული და ჯერ კიდევ გაუჯერებელი რეგიონული საბაზრო სეგმენტების ფართო ქსელი;
- ადგილობრივი მოსახლეობის, ტურისტთა და რეკრეაციული კომპლექსის დიდი მოთხოვნილება სამამულო წარმოების, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციაზე;
- ბაზრის არსებობა;
- მდიდარი სამეცნიერო პოტენციალის გამოყენების შესაძლებლობები;
- თვალსაწიერ პერსპექტივაში არსებული სუსტი მხარეების ძლიერ მხარეებად გარდაქმნის რეალური შესაძლებლობები.

წარმოების შესაძლებლობები:

- სასათბურე მებოსტნეობის განვითარება (ბოსტნეული, აგრეთვე მარწყვი);
- მეჩირეობის განვითარება (შავი ქლიავი, ხურმა)
- მეჩაიეობის აღდგენა და განვითარება;
- მეფრინველეობის პარსპექტიული დარგების განვითარება (ხოხობი, მწყერი);
- მომხმარებლისთვის მაღალხარისხიანი, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის უწყვეტად მიწოდება, კლიენტების რეგიონული მოთხოვნილებების გათვალისწინებით;
- წარმოების მდგრადობის უზრუნველყოფა და სტაბილურად მზარდი მოგების მიღება.

5. წყალტუბოს ზონის სასურსათო უსაფრთხოების არსებული მდგომარეობა და მისი პროგნოზირება, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციით უზრუნველყოფის დონის გათვალისწინებით

დასტურდება, რომ სოფლის მეურნეობის ძირითადი პროდუქტების წარმოებასა და მოხმარებას შორის მნიშვნელოვანი დისბალანსია. უარყოფითი ბალანსი ყველაზე თვალშისაცემია ხორბლის და მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოებასა და მოხმარებას შორის. აღსანიშნავია, რომ ისეთი პროდუქტები, როგორცაა ბოსტნეული და კარტოფილი, რომელთა წარმოებაც უზრუნველყოფდა მოხმარებას, ბოლო დროს უარყოფითი ბალანსით ხასიათდება.

იჩვენება, რომ საქართველოში, მთლიან მოთხოვნილებაში ადგილობრივი წარმოების წილი ხორბლის მიხედვით შეადგენს 17,1%%, სიმინდის-47,0%, კარტოფილის-90,3%, ბოსტნეულის-65,1%, ყურძნის-73,2%, ხორცის-46,3%, რძის-88,1%, კვერცხის-99,8%. იმპორტის წილი მთლიან მოთხოვნილებაში შეადგენს: ხორბლის მიხედვით 82,9%, სიმინდის-14,5%, კარტოფილის-9,7% ბოსტნეულის-34,9%, ყურძნის-2,7%, ხორცის-53,7%, რძის-11,9%, კვერცხის-0,2%.

სასურსათო პროდუქტებით თვითუზრუნველყოფის დონე ძალზე დაბალია წყალტუბოს ზონაში. მას არ გააჩნია საკუთარი რესურსები ხორბლის, კარტოფილის (ნაწილობრივ) თევზის, მცენარეული ცხიმისა და შაქრის მიხედვით.

ამის საპირისპიროდ, წყალტუბოს ზონას დიდი შესაძლებლობები გააჩნია ეკოლოგიურად სუფთა ისეთი სასურსათო პროდუქტების წარმოების მასშტაბების ზრდის თვალსაზრისით, როგორცაა: ბოსტნეული (განსაკუთრებით პომიდორი, კიტრი, სტაფილო, კომბოსტო, მწვანე წიწვოვანი), სიმინდი, ხორცი და ხორცის პროდუქტები, რძე და რძის პროდუქტები, ფრინველის ხორცი და კვერცხი, რასაც ხელი უნდა შეუწყოს თანამედროვე, ინტეგრირებულ სისტემაზე დაფუძნებულმა და ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოებაზე ორიენტირებული აგროტექნიკური და ზოოტექნიკური ღონისძიებების ფართო მასშტაბით განხორციელებამ, სასათბურე მებოსტნეობის განვითარებამ, მეცხოველეობის ეკოლოგიურად დაცული საკვები ბაზის განვითარებამ, შესაბამისი ტექნოლოგიების გამოყენებით აღნიშნული პროდუქტების გადამამუშავებამ და შენახვამ. მოზომილად უნდა მოხდეს ნიადაგების მინიმალური დამუშავება, ნიადაგის დიფერენცირებული განოფიერება (უპირატესად ორგანული სასუქებით), მცენარეთა ინტეგრირებული დაცვის სისტემის (უპირატესად ბიოლოგიური მეთოდების) გამოყენება, წყლის რესურსების მართვა.

ეს პოზიციები უკავშირდება სამკურნალო კერებში მყოფ დამსვენებელთა ყოველწლიურად მზარდი ნაკადის შემოსვლას, ძალზე ხელსაყრელ ნიადაგურ-კლიმატურ პირობებს და ამასთან სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობას.

ქ. წყალტუბოს მოსახლეობისა და სამკურნალო კერებში მყოფ დამსვენებელთა ძირითად სასურსათო პროდუქტებზე მოთხოვნილების სავარაუდო პროგნოზული ვარიანტული პარამეტრები

- I ვარიანტი: ქ.წყალტუბოს მოსახლეობა-11280, დამსვენებელთა მოსალოდნელი რაოდენობა-30000, სულ-42280;
- II ვარიანტი: ქ.წყალტუბოს მოსახლეობა-11280, დამსვენებელთა მოსალოდნელი რაოდენობა-50000, სულ-61280;
- III ვარიანტი: ქ.წყალტუბოს მოსახლეობა-11280, დამსვენებელთა მოსალოდნელი რაოდენობა-100000, სულ-111280

სასურსათო პროდუქტების დასახელება	რეკომენდებული ფიზიოლოგიური ნორმა		საჭიროა წლიურად (ათასი ტონა)		
	დღიურად (გრამი)	წლიურად (კგ)	I ვარიანტი	II ვარიანტი	III ვარიანტი
1. პური	350	127.8	5.2	7.8	14.1
2. ხორცი	200	73.0	3.0	4.5	8.1
3. რძე და რძის პროდუქტები	960	350.0	14.4	21.5	38.9
4. კარტოფილი	170	62.0	2.5	3.8	7.0

5. ბოსტნეული	370	135.0	5.6	8.3	15.0
6, ხილი	210	76.6	3.2	4.7	8.5
7.კვერცხი (ათასი ცალი)	0.66	240.9	9.9	14.7	26.8
8. თევზი	50	18.2	0.7	1.1	2.0
9. ცხიმი	30	10.9	0.4	0.6	1.2
10. შაქარი	100	36.5	1.5	2.2	4.0

ეკოლოგიურად სუფთა სასურსათო პროდუქციის წარმოების ზრდის მასშტაბების თანდათანობითი გაფართოებით წყალტუბოს ზონამ უნდა განიმტკიცოს თავისი უნიკალური რეკრეაციული ფუნქცია, მოიზიდოს სამკურნალო კერების დამსვენებელთა აღმავალი ნაკადი, გახდეს კონკურენტუნარიანი ამ სფეროში და დაიპყროს რეკრეაციული საბაზრო სეგმენტები, რასაც არა მარტო დიდი ლოკალური არამედ გლობალური და სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს.

ამ თვალსაზრისით, მომავლის სოფლის მეურნეობის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, რომელშიც თანადათან გაიზრდება ეკოლოგიურად სუფთა სასურსათო პროდუქტების გამოყენების შესაძლებლობები და მასშტაბები, აგრეთვე რეკრეაციული ფუნქციის მდგრადობისა და სტაბილურობის გაძლიერებით, წყალტუბოს ზონა თავისთავად ადვილს დაიმკვიდრებს არა მარტო წინა აზიის არამედ თითქმის მთელი ევროპის რეგიონში.

6. წყალტუბოს რაიონის სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგიულ-პრიორიტეტული მიმართულებები და გადასაწყვეტი პრობლემები

რაიონის სოფლის მეურნეობის მდგრადი განვითარების სტრატეგიული პოზიცია გვკარნახობს, რომ წარმოების ინტეგრირების, კოოპერირებისა და შრომის საერთაშორისო დანაწილების, როგორც დღევანდელი, ისე თვალსაწიერი პერსპექტივის ბიზნესური მოთხოვნებიდან გამომდინარე, მისი სპეციალიზაცია, ისტორიულ-ტრადიციული მოდელიდან დიდ და რადიკალურ გადახრას არ ექვემდებარება და დარგის განვითარების აღნიშნული ტენდენცია და ამ დარგების პრიორიტეტი მომავალში კვლავ შენარჩუნებული იქნება.

წყალტუბოს რაიონის სოფლის მეურნეობის განვითარების მრავალწლიური მონაცემების შესწავლითა და ანალიზით დასტურდება, რომ გარკვეული დადებითი ცვლილებების მიუხედავად, ამ სფეროს დიდი პოტენციური შესაძლებლობები არასრულად, არარაციონალურად და არაეფექტურად გამოიყენება, რამაც დისპროპორციები შექმნა წარმოების ზრდის თვალსაზრისით და რეკრეაციული ზონის სასურსათო პროდუქტებით მომარაგების ხაზით.

სოფლის მეურნეობის განვითარების დაბალ დონეს განაპირობებს:

1. სოფლის მეურნეობის განვითარების არასწორი სტრატეგია;
2. სუსტი საწარმოო-რესურსული პოტენციალი, რომელიც არარაციონალურად და არაეფექტურად გამოიყენება;
3. სუსტი საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურა და გამოკვეთილი მინიშნებით აგროტექსერვისი, რომელმაც ათეული წლებია ვერ მიაღწია სათანადო დონეს და ვერ მოერგო ძირითად წარმოებას.
4. დაულაგებელი ეკონომიკური მექანიზმი, რომლის ბერკეტებიც არამიზნობრივად და ერთმანეთთან შეთანაწყობის გარეშე გამოიყენება. ეს განსაკუთრებით ითქმის ფულად-საკრედიტო ურთიერთობებზე და მენეჯმენტზე.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ჩამორჩენილობას განაპირობებს ის, რომ სათანადო ყურადღება არ ექცევა მაღალკვალიფიციური კადრების მომზადების სისტემისა და მეცნიერული რეკომენდაციების დანერგვას.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ჩამორჩენილობას გადამწყვეტწილად განაპირობებს ისიც, რომ ფერმერულ მეურნეობებში, უკიდურესად დაბალია აგროტექნიკურ და ზოოტექნიკურ ღონისძიებათა დონე. არ გააჩნიათ სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, აქვთ (ან საერთო არ გააჩნიათ) მოძველებული ტექნიკური საშუალებები, აკლიათ ან არ შეუძლიათ შეიძინონ მინერალური სასუქები (რის გამოც ნიადაგების ნაწილი თანდათან იფიტება საკვები ელემენტებისაგან), სარეველა მცენარეებთან საბრძოლველი და მცენარეთა

დაცვისათვის საჭირო ქიმიური საშუალებები. ნათესების თესვა ხდება არაკონდიციური სათესლე მასალით, მოშლილია სანერგე და სადედე მეურნეობები. არასრულფასოვნად ან/და საერთოდ ვერ ახერხებენ აუცილებელი ვეტერინარული ღონისძიებების ჩატარებას, მოშლილია სანაშენე საქმე.

ყოველივე ამას ემატება ისიც, რომ ფერმერებსა და სოფლის მეურნეობის სპეციალისტებს არ გააჩნიათ სათანადო აგრონომიული და ზოოტექნიკური განათლება, მოკლებული არიან მეცნიერულ რჩევებსა და რეკომენდაციებს, არ იცნობენ და ამიტომაც არ (ვერ) იყენებენ სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა მოვლა-მოყვანისა და სასოფლო-სამეურნეო პირუტყვის შენახვის თანამედროვე ტექნოლოგიებს. სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოებს ატარებენ მოძველებული, ე.წ. ტრადიციული მეთოდებით, ხერხებითა და საშუალებებით. ფაქტობრივად, სწორედ ამ მიზეზით არის გაპირობებული ფერმერულ მეურნეობათა ჩამორჩენილობა და სასოფლო-სამეურნეო წარმოების დაბალი დონე.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების შემდგომი, მდგრადი განვითარებისათვის აუცილებელია შემდეგ მიმართულებათა რეალიზაცია:

- სელექციისა და მეთესლეობის გაუმჯობესება და კულტურათა თესვა მაღალმოსავლიანი ჯიშებით;
- მცენარეთა დაცვის ინტეგრირებული სისტემის ზედმიწევნით მიზნობრივი და სრულყოფილი გატარება;
- ნიადაგის განოყიერების სისტემის სრულყოფა;
- მატერიალურ-ტექნიკური რესურსებით მომარაგებისა და გამოყენების დიფერენცირებული რეკომენდაციების დამუშავება და დანერგვა;
- პროდუქციის გადამუშავების, გასაღების, წარმოების საშუალებებით მომარაგებისა და საწარმოო მომსახურების ტიპის დამოუკიდებელი და ინტეგრირებული საწარმოების (კოოპერატივების და სხვა ფორმირებათა) შექმნა;
- სახელმწიფო დაკვეთებისა და შესყიდვების მექანიზმის შემუშავება და ამოქმედება;
- საბაზრო სეგმენტების სწორად შერჩევა და პროდუქციით გაჯერების სტაბილურობის მიღწევა.

სოფლის მეურნეობის მდგრადი განვითარებისა და ეკოსისტემის წონასწორობის შენარჩუნების და ქიმიურ ინდუსტრიაზე ნაკლებად დამოკიდებულების, ამასთან, მომხმარებელთა ინტერესების გათვალისწინების მიზნით სულ უფრო პოპულარული და მოთხოვნადი ხდება ეკოლოგიურად სუფთა სასურსათო პროდუქტების ანუ ბიოპროდუქტების წარმოების განვითარება.

ამოსავალ პრინციპს წარმოადგენს ნიადაგის განოყიერებისა და მცენარეთა დაცვის მიზნით ქიმიური საშუალებების მკაცრად მიზნობრივი და რეგლამენტირებული გამოყენება და ამ მიზნით ეკოლოგიურად დაცული მიკროზონების გამოყოფა.

ეკოლოგიურად სუფთა სასურსათო პროდუქციის მიღება შეიძლება მხოლოდ ამ მიზნით გამოყოფილ ლოკალურ ზონებში, საგანგებოდ შერჩეულ ფართობებზე, სადაც გატარდება სპეციფიკური აგროტექნიკური ღონისძიებები. შეიძლება ასეთი ფართობები გამოიყოს კომერციალიზაციის პრინციპით, უშუალოდ მომხმარებელთა გარკვეული ჯგუფის დაკვეთით, ხელშეკრულების საფუძველზე. ასეთ მიკროზონებში, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოების მოცულობები იქნება მცირე და შესაბამისად ძვირა-დღირებულიც. ეს იქნება დაკვეთილი ბიზნესის სპეციფიკური ფორმა, რომლის არეალიც სავარაუდოდ თანდათან გაფართოვდება, მაგრამ არა თვალშისაცემად.

Provision of Tskaltubo Region with Ecologically Pure Products: Priorities for Sustainable Development of Agriculture

G.Aleksidze – Academician Georgian Academy of Agricultural Sciences,

G. Japaridze - Academician Georgian Academy of Agricultural Sciences,

O. Keshelashvili - Academician Georgian Academy of Agricultural Sciences

Key words: Tskaltubo, recreation, agriculture, ecologically pure product, sustainable development, prioritized direction.

Abstract

The article discusses some specific conditions for functioning agriculture in regards with Tskaltubo zone providing some of its characteristics and tendencies in development of agriculture in this region. Mainly, the focus is made on the following: marketing strategy of ecologically pure production, evaluation of risks, strong and weak aspects of the production. The article highlights food safety problems of agricultural product and offers some calculations regarding demand and supply of agricultural products to the resort visitors in Tskaltubo region. Priorities for sustainable development of agriculture and some assumptions which address the abovementioned problems effectively - are also offered by the authors.